

Simenon, trinxa

Jaume Vallcorba edita Simenon en castellà de manera rigorosa a través del segell Acantilado, al mateix temps que el trinxa a Quaderns Crema en català, amb els mateixos títols, 'El gat' i 'El gos groc', en versions signades per Lluís Maria Todó.

El lector d'*El gat*, primera novel·la de Simenon editada per Quaderns Crema, descobrirà que l'autor parla del "nas enorme" d'un lloro.

Una llicència estilística, pensarà.

En contrapartida, el d'*El gato*, primera novel·la de Simenon publicada en castellà pel mateix editor, Jaume Vallcorba Plana, sota el segell Acantilado, veurà que el novel·lista és respectuós amb el nom de les coses perquè, com sap el lector de l'original francès, parla del bec del lloro –*bec* és una paraula tan catalana com francesa–, ben traduït per "pico", en castellà.

La llicència és, per tant, cosa del traductor, Lluís Maria Todó, que, com ha fet altres vegades –amb *Manon Lescaut*, per exemple–, omple el text de tota mena de traïcions a l'autor, amb canvis de sentit i fins i tot supressions de mots, d'expressions i de frases senceres, unes infidelitats i potineries que no trobem en la impecable traducció castellana, signada per José Ramón Monreal.

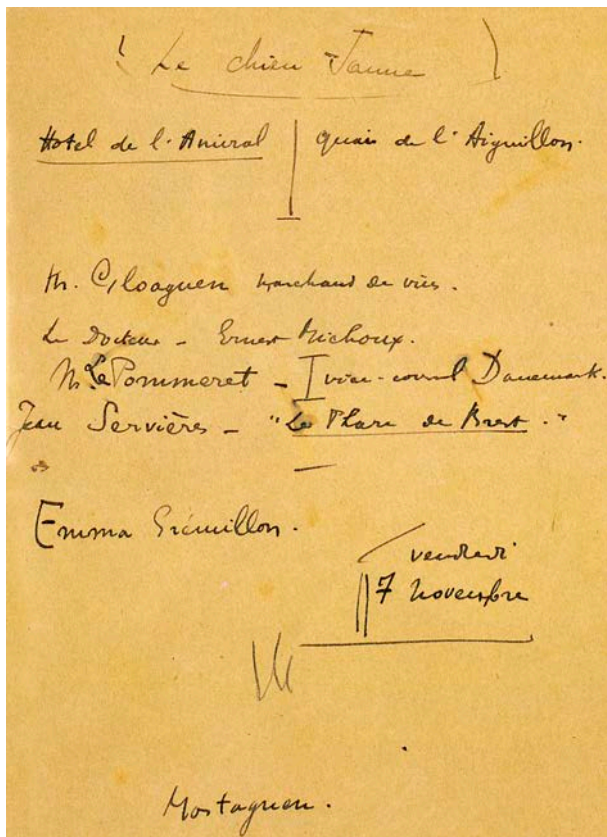
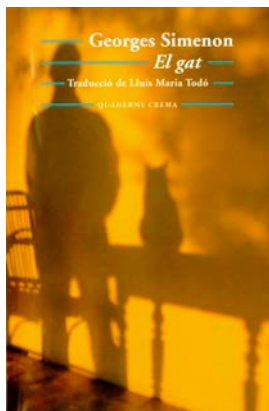

Georges Simenon encén la pipa davant la direcció de la policia judicial de París, l'any 1952. Fotografia de Pierre Vals reproduïda en el llibre *Simenon. Écrire l'homme* (Gallimard, 2003).

Infidelitats i potineries que enganyen el lector o fan absurd o confús el fragment afectat. L'editor les hauria detectat totes si hagués comparat les dues versions amb l'objectiu de garantir l'excel·lència de la catalana, sobre la qual havia de projectar un dubte fonamentat, atès que el traductor és un traductor amb antecedents.

Com ja ha exhibit en anteriors ocasions Lluís Maria Todó, professor titular emèrit de la secció de traducció del Departament de traducció i ciències del llenguatge de la UPF, investigador

en estilística de la traducció i doctor en filologia romànica per la Universitat de Barcelona, el seu francès bàsic, sigui per desconeixement, badoqueria, manca de rigor o mandra a consultar el diccionari, sovint grinyola. Per exemple, no sap distingir entre mots tan elementals com *ainsi* ('així') i *aussi* ('també'). Quan Simenon escriu que, amb una bufanda sota l'abric, madame Bouin semblava així ("ainsi") més vella, Todó ho converteix en "també semblava més vella", un "també" que, aquí, fa mal escriptor Simenon.

Cobertes dels dos Simenon de Quaders Crema, traduïts per Lluís Maria Todó. Sobre -de color groc- amb els personatges i escenaris principals de la novel·la *Le chien jaune*, *El gos groc*.

Escena de l'adaptació cinematogràfica de *Le chien jaune*, realitzada per Jean Tarride l'any 1932, un any després de la publicació de la novel·la, traduïda per Maria Aurèlia Capmany el 1967.

En moltes ocasions, les situacions descrites, tal com les presenta el traductor, confonen el lector. Madame Bouin opta per veure la televisió quan anuncia un festival de cançons i mou la butaca, de mica en mica, perquè el seu home, amb el qual no es parla, no pensi que s'apassiona per aquestes ximpleries, cosa que no treu que de tant en

Lluís Maria Todó esquitxa amb nyaps de tota mena 'El gat' i 'El gos groc'

tant es moqui "veient -escriu Todó- un serial ben sentimental i ben trist". Per què parla ara Simenon dels serials? No parlàvem de música? Simenon escriu que es moca en el transcurs d'"une romance" i una "romançe" no és pas un serial, sinó una "romança" i, com que en català el mot sembla culte o massa específic, l'opció era deixar-ho en "una peça", o bé "una cançó", que és el que fa el traductor d'Acantilado.

Una confiança cega en el coneixement la llegua francesa, qui sap si fonamentada en el seu currículum universitari, porta el traductor a equivocar-se sovint. Així, la paraula *rhume*, pensa, deu correspondre al nostre "reuma", quan indica "constipat".

Si aquest cas sembla causat per un excés de confiança i una precipitació -com quan tradueix "des pots", és a dir, "unes tasses", per "tres tasses"- n'hi ha d'altres que demanen un esforç d'imaginació. El que el fa parlar d'una bombeta "abominable". Simenon escriu "minable", és a dir, "miserable" o "feble".

Hi ha una colla de relliscades que potser són causades per un problema de vista. Costa pensar que el traductor desconegui determinades paraules bàsiques, com "saison" ("estació"), que confon per "maison" ("casa") i que el porta a escriure: "En aquella casa no sortien al camp".

Per a Todó, Simenon, autor popular que escriu de manera clara, com és prou sabut, deu ser un escriptor molt difícil d'entendre. Es veu que no és prou clar quan escriu que "les loyers, en fin de compte, ne suffisent pas a l'entretien des immeubles" ("els lloguers, fet i fet, no arriben a pagar el manteniment dels edificis"), perquè tradueix: "Els lloguers tot just donen per al manteniment dels edificis".

En altres ocasions, el que sembla grinyolar és el seu coneixement del català, no pas del francès. Émile Bouin cou a la paella una "costella de vedella" que, quan torna a aparèixer la peça, es converteix en un tall més lògic, un entrecot, més tard anomenat, també correctament, mitjana. Sap el traductor el que és una costella de vedella?

Com en el cas del bec del lloro, Todó pensa potser que parlar d'un cabdell de llana és massa catalanesc i opta per "bola de llana".

El traductor manté el nivell d'*El gat* en el segon Simenon que ha traduït a Quaderns Crema, *El gos groc*. A l'igual que amb *El gat*, Acantilado en publica al mateix temps la versió castellana, titulada *El perro canelo* i signada en aquesta ocasió per Caridad Martínez.

Els patafis d'*El gos groc* són tan o més nombrosos i espectaculars que els d'*El gat*, inclosos el nombre de talls. Les infidelitats i les supressions s'haurien reduït no totes, però sí en un tant per cent molt alt, si l'editor hagués obligat el traductor a consultar la versió catalana de Maria Aurèlia Capmany, o hagués acarat la seva feina amb la de Caridad Martínez.

Atès que el llibre es diu *El gos groc*, el premi a la millor bajanada el guanya sens dubte l'expressió "un somriure groc". Todó es troba amb l'expressió "un sourire jaune" i creu que és una creació genuïna de l'autor que cal mantenir i, a més, que els catalans ja l'entendran. Els diccionaris més bàsics, però, la recullen. Indica "un riure de conill, un riure forçat". Maria Aurèlia Capmany s'hi acostà: "un pàl·lid somriure".

Només a la primera pàgina ja hi ha tres potineries. El duaner de guàrdia no es troba arraulit ("blotti") dins la garita, només es troba dins la garita. L'home que surt de l'hotel de l'Almiral continua parlant per la porta entreoberta "a algú que s'ha quedat a dins", però mai sabrem qui és aquest "algú" perquè Simenon diu "à des gens", és a dir, "amb la gent que s'ha quedat a dins".

I aquest home enxampa a temps el barret que el vent "li fa volar", cosa que mostra que ha de ser molt àgil i

EL TEMPS

L'any 1971 Jean Gabin va protagonitzar, al costat de Simone Signoret, la versió cinematogràfica de la novel·la *El gat*, dirigida per Pierre Granier-Deferre, ara traduïda -mal traduïda- al català.

ràpid, més que el vent, si no fos que el vent no el fa pas volar, només l'aixeca, l'arrenca del cap ("soulève").

Més surrealista és veure com un borratxo ferit de bala en ple ventre, que cau inconscient a terra, de cop i volta s'incorpora, i encara més llegir després que l'han d'alçar fins a la llitera. No s'incorpora pas, no, intenta aixecar-se ("essaie de se soulever").

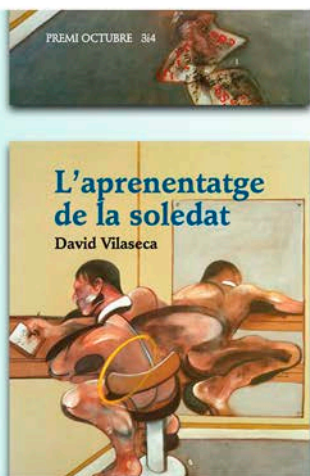
O bé descobrir que hi ha gent que dina de negra nit. Com saben fins i tot els que no saben francès, amb el mot "dîner", els francesos sopen.

Més que surrealista, aquesta frase d'antologia és terrorífica: "Tenia les parpelles febroses, profundament enfonsades dins les òrbites". Simenon

escriu que el que tenia febroses i enfonsades dins les òrbites eren, naturalment, les nines ("prunelles").

Tenint en compte que parlem de Simenon i Maigret, és de mal gust escriure "l'olor agra del tabac", quan ell puntualitza que és del tabac apagat ("refroidi"). I entre desenes i desenes de nyaps, hauria estat un miracle que el traductor hagués sabut -sí que ho sabia la Capmany i ho sap Caridad Martínez- que el mot "stylo", que tradueix per "boli", fa referència, quan els primers anys 30 Simenon escriu *Le chien jaune*, a la ploma estilogràfica: el "boli" no s'havia inventat, encara.

Lluís Bonada

PREMI OCTUBRE

Edicions Tres i Quatre / València

3i4

Pots seguir-nos a Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.com